

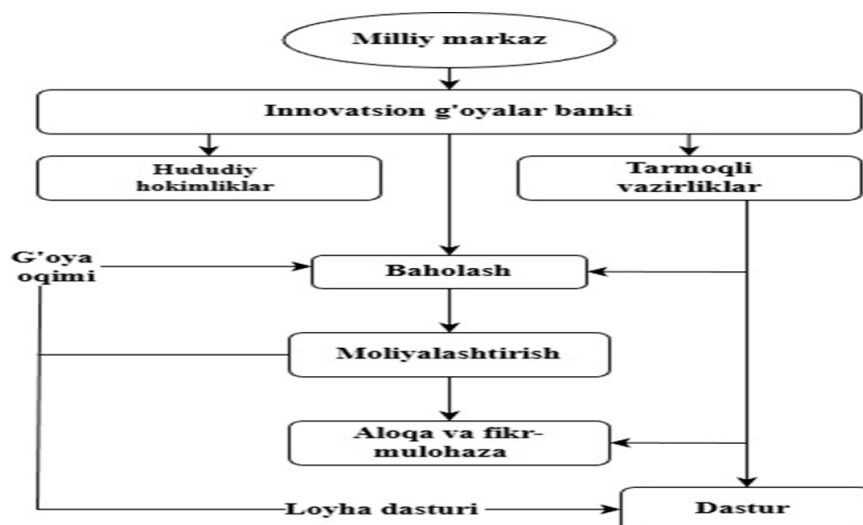
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA INNOVATSION G'OYALAR BANKINI TAHLIL QILISH

Maxamadiyev Mexroj Mardon o'g'li
Toshkent amaliy fanlar universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli texnologiyalar asosida innovatsion g'oyalar bankini shakllantirish va uni tahlil qilish masalalari ko'rib chiqiladi. Innovatsion g'oyalar banki zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida ilmiy ishlanmalarni tizimlashtirish, saqlash va ulardan samarali foydalanishni ta'minlaydi. Tadqiqotda raqamli platformalar, ma'lumotlar bazalari va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish orqali g'oyalar bankining samaradorligini oshirish usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, iqtisodiy tarmoqlarda innovatsion faoliyatni rivojlantirishda ushbu tizimning ahamiyati yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, innovatsion g'oyalar banki, axborot tizimlari, ma'lumotlar bazasi, sun'iy intellekt, raqamli platforma, innovatsion faoliyat, iqtisodiy rivojlanish, IT infratuzilma, tahlil.

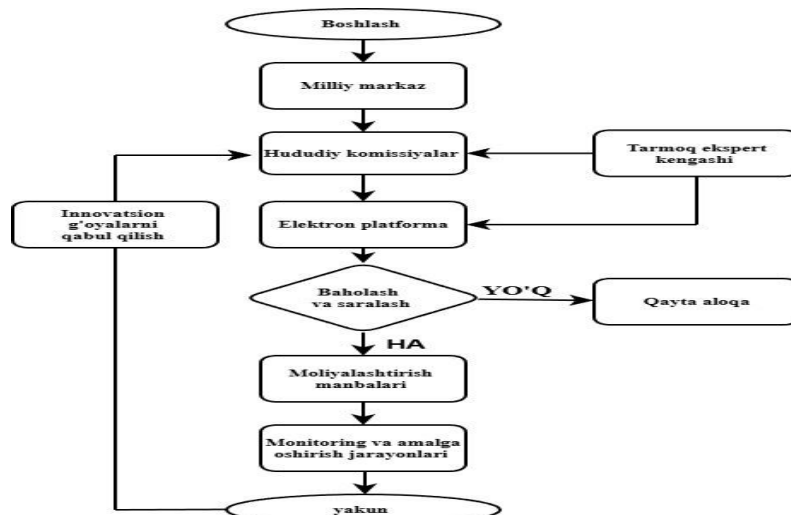
Innovatsion g'oyalar banki milliy markaz tomonidan strategik boshqaruv bilan qo'llab-quvvatlanadigan markazlashtirilgan raqamli platforma va institut sifatida tushunilishi kerak, uning asosiy funksiyasi hududiy hokimliklar, tarmoqli vazirliklar, ilmiy muassasalar, biznes va investorlar o'rtasida innovatsion g'oyalarni tizimli yig'ish, avtomatlashtirilgan tasniflash, scoring, ekspert bahosi, moliyalashtirishga yo'naltirish va amalga oshirilishini monitoring qilishdir. Platforma g'oyani qabul qilish (onlayn forma, fayl yuklash, prototip havolalari), avtomatik NLP/ML tasniflash va dastlabki scoringni amalga oshiradi, bu bosqichda g'oyaning tarmoqqa mosligi, texnik realizatsiya imkoniyati va iqtisodiy potentsiali bo'yicha avtomatik ball beriladi, yuqori ball olganlar ekspert bahosiga yuboriladi, o'rta ball olganlarga muallif tomonidan takomillashtirish uchun qayta aloqa yuboriladi, past baholanganlar esa arxivlash yoki qayta yuborish tuguniga yo'naltiriladi.[1,2] Ekspert bahosi texnik, iqtisodiy, atrof-muhit va ijtimoiy ta'sir nuqtai nazarlaridan tashkil topgan kompleks jarayon bo'lib, bunda tarmoqli vazirliklar va akademik ekspertlar ishtiroki, mustaqil sanoat ekspertlarining fikri va regional kontekst hisobga olinadi.

1-rasmda Hududlar va iqtisodiyot tarmoqlarda innovatsion g'oyalar bankini joriy qilish mexanizmi

Ekspertlarning tavsiyalari asosida loyiha pasporti, risk-tahlil, NPV/ROI hisoblamalari va pilot-ishlab chiqarish rejalari shakllantiriladi. 1-rasmda hududlar va iqtisodiyot tarmoqlarda innovatsion g'oyalar bankini joriy qilish mexanizmi keltirib o'tilgan.

Hamda ushbu mexanizmni batafsilroq yoritildi. Loyihalarni prioritetlash mexanizmi hududiy va milliy strategik maqsadlarga mos keladigan kategoriyalarga bo'lish (ustuvor, pilot, rivojlantirishga loyiq) orqali amalga oshadi; bu yerda hududiy hokimliklar tomonidan belgilangan mahalliy prioritetlar, tarmoqli vazirliklar tomonidan aniqlangan sektoriy talablar va Innovatsion g'oyalar bankining avtomatik tahlil natijasi muvofiqlashtiriladi. Platforma shuningdek muallif va ekspertlar o'rtasida ikki tomonlama aloqa mexanizmini ta'minlaydi — ekspertlarning tavsiyalariga muvofiq mualliflar loyihani takomillashtiradi va qayta topshiradi; bu jarayon orqali g'oyalar sifatini oshirish va tijoratlashuvga mos paket yaratish maqsad qilingan. IGB jarayonlarida huquqiy mexanizmlar muhim ahamiyatga ega. G'oya yuborilganda avtomatik vaqt tamg'asi va mualliflik ma'lumotlari saqlanishi, investor bilan shartnoma oldidan NDA, patentlashtirish va litsenziyalash bo'yicha qo'llab-quvvatlash xizmatlari mavjudligi muallifning intellektual mulk huquqlarini himoya qiladi. Texnik jihatdan, platforma frontend (veb va mobil ilova), backend (API va scoring engine), ma'lumotlar bazasi (relatsion va NoSQL), AI/ML modullari (NLP tasniflash, avtomatik skoring, investor matching) va dashboard/analytics modulidan tashkil topadi; xavfsizlik

talablariga ko'ra TLS, rollarga asoslangan kirish nazorati, audit log va ma'lumotlarni shifrlash kabi chora-tadbirlar joriy etiladi. Amaliy xatarlarni kamaytirish uchun formatlangan ariza shablonlari bilan sifatni oldindan ta'minlash, shaffof moliyalashtirish algoritmlari va muntazam tashqi audit orqali korrupsiya xavfini kamaytirish, texnik nosozliklar uchun backup va DR (disaster recovery) rejasi ishlab chiqish tavsiya etiladi.

Jarayonlarni muvaffaqiyatli joriy etish uchun yo'l xaritasi bosqichma-bosqicha belgilanishi lozim: 0–3 oy ichida talab va arxitekturani loyihalash, 4–6 oy ichida minimal ishlaydigan prototipni yaratish, 7–12 oyda bir nechta hudud va tarmoqda pilotni amalga oshirish, 12–24 oyda kengaytirish va barcha hududlarda to'liq tartibga solish hamda 24+ oyda barqaror boshqaruv va xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yish. Oxirgi jihat sifatida, IGBning samaradorligini ta'minlash uchun avtomatik skoring mezonlari va ularning vaznlarini aniq belgilash zarur: masalan, yangilik (25%), iqtisodiy ta'sir/NPV (25%), texnik amalga oshirilish imkoniyati (20%), kengayish imkoniyati (20%) va ijtimoiy/atrof-muhit ko'rsatkichlari (10%). Bunday aniq mezonlar platformaga kiritilganda g'oyalarning ob'ektiv saralashi va investitsion jozibadorlikning oshishi ta'minlanadi. Natijada IGB hududiy va tarmoqli salohiyatni uyg'unlashtirib, innovatsiyalarni tezroq tijoratlashtirishga va mahalliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini jadallashtirishga

xizmat qiladi. Yuqorida keltirilgan mexanizmni tashkil qilish algoritmini 2-rasmda keltirib o'tilgan.[3]

Ushbu diagrammada ko'rsatilgan algoritm - Innovatsion G'oyalar Banki (IGB) doirasida g'oyalarni qabul qilishdan tortib ularni moliyalashtirish va monitoring orqali amalga oshirishgacha bo'lgan butun jarayonning mantiqiy va operatsion xaritasidir: jarayon "Boshlash" nuqtasidan boshlanib, strategik boshqaruv va siyosiy yo'naltirish uchun mas'ul bo'lgan Milliy markazga integratsiyalangan; Milliy markaz hududiy va sektoral darajadagi prioritetlarni aniqlab, Hududiy komissiyalar va Tarmoq ekspert kengashlarini jalb qiladi - hududiy komissiyalar mahalliy g'oya oqimini rag'batlantiradi va mahalliy kontekstni ta'minlasa, tarmoq ekspertlari sektoral talab va texnik me'yorlarni belgilaydi. Keyingi bosqich - Innovatsion g'oyalarni qabul qilish: mualliflar elektron platforma orqali aniq to'ldirilgan ariza, texnik hujjatlar va kerak bo'lsa prototip havolalarini yuklaydi; shu bilan birga hududiy komissiyalar ham o'z tavsiyalarini elektron platformaga kiritadi.[4]

Elektron platforma arizalarni qabul qilib, avtomatik shablon va formal tekshiruvni (to'liqlik, huquqiy holat, xavfsizlik cheklovlari) o'tkazadi va keyin baholash va saralash bosqichiga yo'naltiradi. Baholash - ikki bosqichli: dastlabki avtomatik skoring (yangilik darajasi, iqtisodiy samaradorlik, texnik amalga oshirilish, kengayish imkoniyati, ijtimoiy/atrof-muhit ta'siri kabi mezonlar asosida) va keyin ekspert bahosi (hududiy va sektoral ekspertlar, akademiklar va sanoat vakillari ishtirokida) amalga oshiriladi. Baholash natijalariga qarab qaror qabul qilinadi - agar g'oya mezonlarga javob bermasa, tizim Qayta aloqa mexanizmini ishga soladi, muallifga ekspert tavsiyalari va takomillashtirish ko'rsatmalari yuboriladi, kerak bo'lsa treninglar yoki mentorlik taqdim etiladi va muallif loyihasini qayta topshirish huquqiga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktabrdagi PF-6079-sonli "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni. <http://www.lex.uz>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 17 martdagi PQ-4642-sonli "Toshkent shahrida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. <http://www.lex.uz>
3. Nureev R.M., Karapayev O.V. Innovatsion g'oyalar bankini shakllantirish va raqamli axborotdan foydalanish. – Moskva: Ekonomika, 2020.
4. Valentey S.D. Raqamli iqtisodiyotni shakllantirishning muammolari va katta ma'lumotlar (big data)dan foydalanish tajribasi. – Moskva: Rossiya Iqtisodiyot Universiteti, 2019.
5. Berdiqulov B., Ibragimov R. Innovatsion faoliyat asoslari. -T.:Ilm Ziyo, 2020. — 288 b.
6. Alimov A. Innovatsion boshqaruv va axborot tizimlari. — T.: TATU, 2021.